

Hoge Vierschaar en Lage Vierschaar. Nieuwe straatnamen in het Binnenduin. Besluit van 17 augustus 2010.

Een vierschaar is het gerechtelijk bestuur van een plaatselijk gebied in de gewesten van de Lage Landen tijdens de middeleeuwen tot aan de Franse overheersing. De hoge jurisdictie berustte vaak bij de graaf, de middelbare en lage jurisdictie bij de plaatselijke ambachtsheer.

De naam vierschaar komt van de vier 'geschoren' (gespannen) touwen waartussen de rechtspraak plaatsvond. Oorspronkelijk werd er buiten recht gesproken, traditioneel onder een linde. Bij die boom waren vier banken in een vierkant geplaatst, waarop de schepenen plaats namen; in het midden stond dan de beschuldigde tussen de vier touwen. Het is dus niet de opstelling van de vier banken waarnaar de vierschaar is genoemd.

Een vierschaar was de laagste vorm van rechtspraak onder het Ancien Régime (vóór de Franse revolutie) en zeer lokaal georganiseerd. Zowat elke parochie had er een en de rechtspraak werd uitgeoefend door de schepenen. Deze werden benoemd door een privé-persoon: de plaatselijke heer, bezitter van het rechterlijk gezag voor zijn domein, de heerlijkheid.

De rechtspraak was vroeger een taak van het bestuur, dat nog niet was verdeeld in wetgeving, uitvoering en rechtspraak. Vanaf de middeleeuwen lieten zowel de graaf als de lagere heren hun rechterlijke bevoegdheid door anderen waarnemen. De lage rechtspraak werd namens de heer uitgeoefend door schout en schepenen. Hiertoe benoemde de heer enkele mannen, de schepenen, die samen de schepenbank uitmaakten. Een zogenaamde 'volle schepenbank' telde zeven leden. De schout trad op als voorzitter en tegelijk aanklager, de schepenen als jury en rechters. Daar kwam pas een einde aan met de Franse Revolutie.

De zaken waarin het gerecht mocht beslissen "de competentie van het gerecht" verschilde van rechtsgebied tot rechtsgebied. Het overheidsgezag dat uitgeoefend werd over een bepaald gebied noemde men heerlijkheid. Wat de competentie betreft maakte men hierbij vaak een onderscheid tussen hoge heerlijkheid en lage heerlijkheid.

Tot de "hoge heerlijkheid" rekende men meestal het recht om criminele zaken te behandelen, misstappen waaraan vaak een lichaamsstraf verbonden was. Men spreekt in dit verband ook wel van "halsmisdrijven". De meest vergaande lichaamsstraf was immers die waarop de dood volgde. De aanwezigheid van een galgevel of galgberg symboliseerde dat een bepaald gerecht de hoge rechtsmacht bezat.

Tot de lage heerlijkheid behoorde de rechtspraak over kleine vergrijpen, geschillen tussen burgers, ook wel contentieuze rechtspraak, genoemd en vrijwillige rechtspraak. Tot de vrijwillige rechtspraak, ook voluntaire jurisdictie genoemd, rekenen we de akten die tegenwoordig door de notaris opgemaakt worden. Men stapte uit eigen vrije wil naar het gerecht om daar een testament op te laten maken, een boedelscheiding, verkoopakte, enzovoort.

De lokale gerechten bezaten alle in ieder geval de lage rechtsmacht. In veel gewesten was over de uitspraken in zaken betreffende de lager rechtsspraak hoger beroep mogelijk bij een hoger rechtscollege.

Over uitspraken in criminele zaken was vaak geen hoger beroep mogelijk.